

การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน

การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 ในความรับผิดชอบของส่วนพัฒนาท้องถิ่น กรมมหาดไทย ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกรมการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในอำเภอนี้ก็ได้เปลี่ยนมาขึ้นอยู่กับกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ในระยะเริ่มแรกเปิดเพียง 4 ตำบล คือ ตำบลห้วยขวาง ห้วยขวาง ลำเหย และทุ่งกระพังโหม โครงการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการ เป็นหลักคือ ส่งเสริมอาชีพ พืชที่ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกมากที่สุดคือ อ้อย และฝ้าย

ครั้นปี พ.ศ. 2507 อำเภอกำแพงแสนได้ขยายการ เปิดเขตพัฒนาชุมชนเป็นคลุมทั้งอำเภอ ในครั้งนี้เองตำบลทุ่งลูกนกก็ได้รับการยกฐานะ เป็นเขตพัฒนาชุมชนด้วย

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม และหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาเน้นหนักทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในปี พ.ศ. 2515 และในปี 2516 ตามลำดับ

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านหนองกร่างและวังน้ำเขียว

หมู่บ้านหนองกร่างและวังน้ำเขียว แม้จะอยู่ในอำเภอเดียวกันก็ตาม แต่ก็มีความแตกต่างกันเห็นได้ชัด กล่าวคือ

หมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก ราษฎรส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากมีอาชีพในการทำไร่อ้อย และการทำกิจการขนส่งอ้อยไปสู่โรงงานน้ำตาลในจังหวัดกาญจนบุรี ทำให้มีรายได้สูงมาก จากการสัมภาษณ์ปรากฏว่า รายได้ต่อปีค่าสุุดครอบครัวละ 9,000 บาท ที่สูงสุดปีละ 48,000 บาท จากการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีนี้เองทำให้สภาพความเป็นอยู่ของราษฎรในหมู่บ้านคล้าย ๆ สังคมเมืองมากกว่าสังคมชนบท คือราษฎรส่วนใหญ่ปลูกบ้านเรือนและห้องแถวอยู่

เป็นกลุ่มในบริเวณตลาดและพื้นที่ใกล้เคียง มีน้อยมากที่จะสร้างบ้านเรือนอยู่ไกลออกไปในไร้ การที่ราษฎรอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ก่อให้เกิดปัญหาคล้ายสังคมเมือง เช่น ปัญหาระบายน้ำโสโครก การจัดการน้ำดื่มอย่างเพียงพอ หรือการขยายการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ เป็นที่น่าสังเกตว่าปัญหาที่ราษฎรหมู่บ้านหนองกร่างประสบไม่ค่อยจะเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพนัก ทั้งนี้ เพราะราษฎรส่วนมากมีรายได้ดีจากการทำไร่ไถนาขนาดใหญ่และทำธุรกิจขนส่ง และปัญหาในการประกอบอาชีพที่มีก็อยู่นอกเหนืออำนาจที่จะจัดการได้ภายในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาราคาน้ำตาลลดลง ทำให้ราษฎรขายอ้อยได้ราคาต่ำ ปัญหาเช่นนี้สัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกหมู่บ้านมากจนไม่อาจแก้ไขกันเองได้ภายในหมู่บ้าน ปัญหาที่ราษฎรในหมู่บ้านต้องการให้แก้ไขส่วนมากเป็นเรื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต เช่น การจัดประปาบาดาล การขยายการศึกษา การวางท่อระบายน้ำโสโครกอบหมู่บ้าน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้มิใช่ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เช่นหมู่บ้านวังน้ำเขียว

การที่ราษฎรส่วนใหญ่มีฐานะดี มีการประกอบธุรกิจขนส่งและการทำไร่ไถนาขนาดใหญ่ ทำให้ราษฎรแต่ละคนในหมู่บ้านมีฐานะดี ไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะมาร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน การร่วมมือในโครงการพัฒนาชุมชนส่วนมากจึงเป็นการบริจาคเงิน ลักษณะของการร่วมมือในรูปของการให้เงินมากกว่าร่วมมือด้วยการให้แรงงานนี้เอง ทำให้ราษฎรในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันผิวเผิน ไม่มีความคุ้นเคยกันเหมือนราษฎรหมู่บ้านวังน้ำเขียว

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียว ราษฎรตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ไม่รวมกลุ่มกัน ฐานะทางเศรษฐกิจของราษฎรส่วนใหญ่ดี แต่ไม่เท่าหมู่บ้านหนองกร่าง อาชีพหลักคือ การทำนา และทำไร่ไถนา มิได้มีธุรกิจการขนส่งด้วย ลักษณะอาชีพเช่นนี้ทำให้ราษฎรมีเวลาที่จะทำงานร่วมกัน มีโอกาสใกล้ชิดปรึกษาหารือกันในเรื่องการค้ารังชีพหรือการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เพราะปัญหาที่มักมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนมากเป็นปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพขั้นพื้นฐาน เช่น ปัญหาขาดแคลนน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก ปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมีหรือพันธุ์พืชที่ดี ส่วนปัญหาด้านอนามัย การศึกษา และการคมนาคมขนส่ง ก็มีบ้างแต่ไม่มากเท่าที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ปัญหาในการประกอบอาชีพที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ราษฎรมีการเกาะกลุ่มกันได้ เพราะเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข การร่วมมือจากทุกคนในหมู่บ้าน และจากการที่ราษฎรมีความต้องการ

จำเป็น (felt needs) ที่จะได้รับคำแนะนำในเรื่องวิชาการทางเกษตรเบื้องต้น ทำให้ราษฎรเห็นความสำคัญของพัฒนาการซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ได้ผลดี ราษฎรเต็มใจที่จะร่วมมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านด้วยการลดแรงงานและเงินค้ำค่ากำลังความสามารถของตน

โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในอำเภอกำแพงแสน

โครงการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการอยู่ในอำเภอกำแพงแสนที่สำคัญ ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. โครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยโครงการย่อย ๆ เช่น การส่งเสริมการเลี้ยงสุกรหรือไก่พันธุ์ การทำนาปีละ 2 ครั้ง การปลูกพืชหมุนเวียน โครงการส่งเสริมการย้อมสีทอผ้า โครงการฝึกอบรมช่างไม้ ช่างปูน และโครงการปลูกอ้อยพันธุ์ดี เป็นต้น โครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพนี้ ส่วนมากแล้วนับว่าประสบความสำเร็จ เพราะเป็นโครงการที่สนองความต้องการของราษฎรส่วนมากในอำเภอซึ่งยังคงต้องการคำแนะนำช่วยเหลือทางวิชาการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอยู่
2. โครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างพื้นฐาน ส่วนมากแล้วเป็นการดำเนินงานตามโครงการสร้างและซ่อมแซมถนน ซึ่งเป็นโครงการพื้นฐานเพื่อเสริมให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ดำเนินการได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้มีการก่อสร้างสะพานไม้เพื่อเชื่อมระหว่างหมู่บ้านด้วย โครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างพื้นฐานนี้ประสบความสำเร็จมากเช่นเดียวกับโครงการส่งเสริมอาชีพ ทั้งนี้ เพราะเมื่อโครงการสำเร็จลงมีสิ่งที่เป็นถาวรวัตถุให้เห็นประจักษ์ และทุกคนยังได้รับประโยชน์จากโครงการนั้นอย่างเห็นได้ชัดด้วย
3. โครงการเกี่ยวกับการอนามัย โครงการในค่านี้นี้จัดทำอยู่เป็นประจำก็คือโครงการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษและฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค ซึ่งได้รับความร่วมมือจากอนามัยอำเภอในยามที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น นอกจากนี้มีโครงการก่อสร้างประปาบาดาลขึ้นในหมู่บ้านต่าง ๆ โครงการฝังทอระบายน้ำถนอมในหมู่บ้าน การสร้างสนามกีฬา และโครงการจัดบ้านตัวอย่าง โครงการเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์หลัก คือต้องการให้ราษฎรในหมู่บ้านมีสุขภาพดี

4. โครงการค่านการศึกษา โครงการส่วนมากที่จัดทำเป็นโครงการเกี่ยวกับการซ่อมแซมอาคารเรียน การทำร่างระบายน้ำฝนรอบอาคารเรียน การสร้างและปรับปรุงสนามเด็กเล่น ตลอดจนโครงการหาหนังสือง่าย ๆ เข้าในที่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โครงการเหล่านี้มักได้รับความร่วมมือจากรัฐในหมู่บ้านเป็นอย่างดี เพราะเกี่ยวข้องกับลูกหลานของตนโดยตรงที่ยังไม่เคยเป็นที่น่าสนใจก็คือ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ยังมีผู้มาใช้บริการน้อยมาก เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาว่าง ส่วนมากเป็นเวลากลางคืน ซึ่งก็มีแสงสว่างไม่เพียงพอ ฉะนั้น ถ้าเปลี่ยนรูปแบบจากการให้อ่านหนังสือเองมาเป็นการพูดคุยถึงวิชาการเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันกับพัฒนาการ ก็คงจะได้ผลมากกว่านี้

ความคิดเห็นเรื่องการพัฒนาชุมชนของพัฒนากร กทม. และหัวหน้าครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์ สอดถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสนใจ ความเข้าใจ ความร่วมมือ และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้าน จากทัศนะของพัฒนากร กทม. และหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่าส่วนมากแล้วมีความคิดเห็นตรงกัน กล่าวคือ

ในเรื่องความสนใจของราษฎรในหมู่บ้านต่องานพัฒนาชุมชนในความเห็นของ กทม. และพัฒนากรหมู่บ้านหนองกร่าง ปรากฏว่าสอดคล้องกัน คือมีความคิดเห็นว่ารราษฎรในหมู่บ้านมีความสนใจในงานพัฒนาชุมชนที่กระทำในหมู่บ้านของตนพอสมควร แต่หัวหน้าครัวเรือนที่ทำการสัมภาษณ์คิดว่าราษฎรให้ความสนใจมาก ส่วนพัฒนากร และหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านวังน้ำเขียวก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ราษฎรมีความสนใจพอสมควร แต่ กทม. ของหมู่บ้านวังน้ำเขียวคิดว่าราษฎรมีความสนใจงานพัฒนาชุมชนมาก

ในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือในงานพัฒนาชุมชนของราษฎรในหมู่บ้าน ปรากฏว่าพัฒนากรของหมู่บ้านทั้งสอง คือหมู่บ้านหนองกร่างและหมู่บ้านวังน้ำเขียว มีความเห็นตรงกันว่าราษฎรให้ความร่วมมือพอสมควรตามกำลังความสามารถ แต่ต่างจากหัวหน้าครัวเรือนของทั้งสองหมู่บ้านที่มีความเห็นว่ารราษฎรในหมู่บ้านให้ความร่วมมือมาก การที่หัวหน้าครัวเรือนทั้งสองหมู่บ้านมีความเห็นว่ารราษฎรให้ความร่วมมือต่องานพัฒนาชุมชนมาก อาจเป็นเพราะสังเกตเห็นว่ารราษฎรในหมู่บ้าน ซึ่งก็คือเพื่อนบ้านของตนเองใคร่สะอาดร่างกาย กำลังทรัพย์ หรือวัสดุที่มีตามความสามารถที่จะให้ได้เต็มที่แล้ว ถ้า

จะใหญ่ไปกว่านี้อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎรได้ ฉะนั้น จึงคิดว่าราษฎรในหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือในโครงการพัฒนาชุมชนมากเต็มความสามารถแล้ว

ในส่วนที่เกี่ยวกับความเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชน ปรากฏว่าพัฒนากรทั้งสองหมู่บ้านมีความเห็นวว่าราษฎรมีความเข้าใจพอสมควร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนทั้งสองหมู่บ้านแล้วตรงกัน คือหัวหน้าครัวเรือนส่วนมากของทั้งสองหมู่บ้านคิดว่า ลักษณะงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ราษฎรต้องช่วยกันทำทุกอย่างเพื่อให้หมู่บ้านของตนเจริญ แต่ กทม. ของทั้งสองหมู่บ้านเข้าใจว่าเป็นงานที่รัฐบาลและราษฎรร่วมมือกันทำความเจริญให้แก่หมู่บ้าน ความเข้าใจที่ถูกต้องของ กทม. นี้ไปขัดกับคำตอบของ กทม. เองในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะกระทำได้อย่างไร กทม. เกือบทั้งหมดตอบว่ารัฐบาลควรช่วยเหลือมากยิ่งขึ้น ซึ่งที่ถูกต้องแล้วราษฎรควรจะช่วยกันทำงานมากขึ้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ราษฎรได้รับจากโครงการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการอยู่ในหมู่บ้านนั้น ปรากฏว่าทั้ง กทม. พัฒนาการ และหัวหน้าครัวเรือน ต่างมีความเห็นตรงกันว่าราษฎรในหมู่บ้านได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนมาก

โครงการพัฒนาชุมชนซึ่งประสงค์จะให้ดีขึ้นในหมู่บ้าน

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และสอบถามในเรื่องโครงการที่ต้องการจัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน ตามความคิดเห็นของพัฒนากร กทม. และหัวหน้าครัวเรือน มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือพัฒนากร กทม. และหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านหนองกร่างไค้แสดงความประสงค์ให้มีโครงการพัฒนาชุมชนในเรื่อง การวางทอระบายน้ำโสโครกอบหมู่บ้าน การสร้างสถานีอนามัย และการจัดประเภทศาลอย่างทั่วถึง ตลอดจนการขยายการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ

ส่วนพัฒนากร กทม. และหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านวังน้ำเขียวก็มีความต้องการในโครงการพัฒนาชุมชนตรงกัน คือต้องการให้มีโครงการเกี่ยวกับการชลประทานให้ทั่วถึง เพื่อให้สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้ต้องการให้มีโครงการตัดถนนตรงไปอำเภอกำแพงแสน และต้องการให้มีน้ำสะอาดสำหรับบริโภคอย่างทั่วถึง

ปัญหาของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ปัญหาของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม ในทัศนะของพัฒนากรประจำตำบล กทม. และหัวหน้าครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้านไม่แตกต่างกันมากนัก พอจะสรุปได้เป็นข้อเรียงตามลำดับความสำคัญมากไปหาน้อย ดังนี้

1. งบประมาณไม่เพียงพอ การที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้ไม่เพียงพอนั้นเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชน ทำให้โครงการต่าง ๆ ที่วางไว้ไม่สามารถบรรลุจุดหมายได้

วิธีแก้ปัญหางบประมาณมีไม่เพียงพอนี้มีความแตกต่างกันระหว่าง 2 หมู่บ้าน และระหว่าง กทม. กับหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ หมู่บ้านหนองกร่าง กทม. เสนอให้ราษฎรร่วมมือกันบริจาคเงินหรือสิ่งของ หรือแรงงานให้มากขึ้น แต่หัวหน้าครัวเรือนกลับเสนอทางแก้ไขตรงกันข้าม คือ เสนอให้รัฐบาลเพิ่มเงินงบประมาณเพื่อช่วยเหลือโครงการต่าง ๆ ให้มากขึ้น สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว กทม. ส่วนใหญ่และหัวหน้าครัวเรือนเสนอวิธีแก้ไขด้วยการให้รัฐบาลเพิ่มเงินช่วยเหลือโครงการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น ทั้งนี้ ได้ให้เหตุผลว่าราษฎรในหมู่บ้านนี้ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านเต็มที่แล้ว เป็นการยากที่จะให้บริจาคเงิน สิ่งของ หรือแรงงานเพิ่มขึ้นอีก

2. ระยะเวลาทำงานในหมู่บ้านของพัฒนากรสั้นเกินไป ปัญหาเช่นนี้เกิดเฉพาะในหมู่บ้านหนองกร่าง จากคำตอบของ กทม. ที่กล่าวว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้โครงการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เป็นเพราะระยะเวลาที่พัฒนากรเข้ารับนิคมอบงานในหมู่บ้านสั้นเกินไป ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนากรและราษฎรในหมู่บ้านไม่ดีเท่าที่ควร การจะขอความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ จึงกระทำได้ไม่มากนัก

3. การไม่ค่อยเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านหนองกร่างกล่าวว่า งานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านมีปัญหา เนื่องจากราษฎรในหมู่บ้านไม่ค่อยเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง คือราษฎรทราบที่ว่างงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ทำความเจริญให้แก่หมู่บ้านด้วยความร่วมมือของราษฎรและรัฐบาลด้วยกัน แต่ถึงขั้นปฏิบัติราษฎรก็ยังต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือ

มากกว่าที่ช่วยอยู่ ปัญหาข้อนี้เกี่ยวข้องกับระยะเวลาการดำเนินงานของพัฒนากรในหมู่บ้าน กล่าวคือ ถ้าพัฒนากรได้เข้าดำเนินงานในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร โอกาสที่จะให้ความรู้ในเรื่องงานพัฒนาชุมชนแก่ราษฎรก็มีมากขึ้น ซึ่งอาจช่วยให้ราษฎรเข้าใจงานพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง

4. โครงการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการในหมู่บ้านมิได้ตอบสนองความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านอย่างแท้จริง ปัญหานี้เป็นปัญหาของหมู่บ้านหนองกร่าง ตามความเห็นของพัฒนากรที่รับผิดชอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านนี้ ทั้งนี้ พัฒนากรได้ให้เหตุผลว่า ทั้ง ๆ ที่ราษฎรในหมู่บ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก น่าจะได้รับความร่วมมือจากราษฎรมากกว่านี้ แต่เป็นเพราะโครงการที่ดำเนินงานในหมู่บ้านมีใช่โครงการที่ราษฎรสนใจและต้องการ เป็นอันดับแรก ๆ จึงไม่ค่อยร่วมมือเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันโครงการที่ราษฎรในหมู่บ้านต้องการก็เป็นโครงการใหญ่ จนเกินความสามารถที่รัฐจะให้ความสนับสนุนในเรื่องงบประมาณได้ ส่วนโครงการที่ดำเนินการอยู่ก็เป็นโครงการปลีกย่อยในสายตารัฐบาล ฉะนั้น จึงควรหาวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่างขึ้นใหม่ให้ตรงกับความต้องการของราษฎรอย่างแท้จริง

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้าน นอกจากเรื่องงบประมาณแล้วก็ไม่รู้สึกว่ามีปัญหาอะไร ปัญหาที่มีก็เป็นปัญหารวมของหมู่บ้าน มีปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน กล่าวคือ ราษฎรหัวหน้าครัวเรือน และ กพม. ตระหนักดีว่าการที่ราษฎรในหมู่บ้านไม่สามารถทำอะไร ได้เต็มที่เนื่องจากระบบการชลประทานยังใช้การไม่ได้และไม่ค่อยทั่วถึง ทำให้ราษฎรยังมีฐานะยากจนมากเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านหนองกร่าง นอกจากนี้พัฒนากรที่รับผิดชอบหมู่บ้านนี้ยังได้กล่าวว่า ปัญหาสำคัญของหมู่บ้านโดยส่วนรวมอีกประการหนึ่งก็คือ การบริการในเรื่องสุขภาพอนามัยของหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง สมควรให้มีโครงการด้านนี้ให้มากต่อไป

ความคิดเห็นของผู้ศึกษา

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาคำแนะนำงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม ซึ่งต่างก็อยู่ในอำเภอเดียวกัน คือ อำเภอ-

กำแพงแสน ใ้พบว่าหมู่บ้านทั้งสองมีความแตกต่างในสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหา และความ
ต้องการในเรื่องการพัฒนาชุมชนอย่างเด่นชัด ความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวมีผลต่อความสำเร็จ
ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน กล่าวคือ

หมู่บ้านหนองกร่าง ดังใ้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้ววาระราษฎรนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่รวม
เป็นกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะในบริเวณตลาดของหมู่บ้านก่อให้เกิดปัญหาคล้ายสังคมเมือง เช่น การ
ระบายน้ำโสโครก การบริการคานสาธารณสุข ตลอดจนการขยายการศึกษา นอกจากนี้การที่
ราษฎรมีอาชีพในการทำไร่อ้อยขนาดใหญ่ ประกอบกับมีธุรกิจการขนส่งผลิตภัณฑ์ทางเกษตรด้วย ทำให้
ราษฎรส่วนมากมีฐานะดี ไม่มีความกังวลว่าจะหาอะไรมาเป็นเครื่องยังชีพ แต่จะกังวลว่าทำอย่าง
ไรจึงจะทำให้วิถีชีวิตมีความสุข ความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น จากการสังเกตและพูดคุยกับราษฎรใน
หมู่บ้านนี้ใ้เห็นว่า ราษฎรมีความมั่นใจในฐานะทางเศรษฐกิจของตนมากกว่าราษฎรหมู่บ้านวังน้ำเขียว

การที่ราษฎรมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ดี ทำให้ราษฎรให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
พอสมควร แต่มักจะเป็นไปในการให้เงินและสิ่งของ การสละแรงงาน หรือเวลามาร่วมดำเนินการ
การมีน้อย เนื่องจากมีรายได้พอที่จะบริจจาคเงินได้ ประกอบกับมีเวลาว่างน้อยมากด้วย ผู้เขียน
ใ้สังเกตเห็นว่า การบริจจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อร่วมโครงการพัฒนาชุมชนของราษฎร เป็นไปด้วย
ความเกรงใจผู้ใหญ่บ้าน แต่ด้วยใจจริงแล้วราษฎรมิใ้มีความนิยมชมชอบกับโครงการพัฒนาชุมชน
ที่จัดทำมากนัก เพราะมิใ้ได้นองความต้องการจำเป็นของหมู่บ้านอย่างแท้จริง โครงการที่ราษฎร
ต้องการใ้จัดขึ้นในหมู่บ้านก็เป็นโครงการใหญ่ ต้องใช้เงินในการดำเนินงานมาก เช่น โครงการ
วางท่อระบายน้ำรอบหมู่บ้าน โครงการรื้อค่างถนนภายในหมู่บ้าน เป็นต้น โครงการเหล่านี้รัฐ
ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณใ้ตามจำนวนที่ราษฎรต้องการได้ เพราะยังมีหมู่บ้านอีกมากแห่งที่มี
ความต้องการจำเป็นต้องใ้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ การที่มิใ้ได้รับเงินจัดสรรจากรัฐทำให้
ราษฎรมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีต่องานพัฒนาชุมชน ในเวลาเดียวกันโครงการที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน แม้
ราษฎรใ้ให้ความร่วมมือตามคำขอร้องของผู้ใหญ่บ้าน แต่ราษฎรไม่ค่อยมีความสนใจ เพราะเป็น
โครงการย่อย ๆ และไม่ใ้โครงการที่ตรงกับความต้องการ โครงการย่อย ๆ เช่น โครงการ
ส่งเสริมการเลี้ยงสุกรพันธุ์ดี หรือโครงการส่งเสริมการจัดบ้านใ้ถูกอนามัย เหล่านี้ล้วนเป็น
โครงการที่ต่ำจากระดับความต้องการของราษฎร เพราะการที่ราษฎรมีฐานะดี มีอาชีพหลักมั่นคง

ยอมเป็นปัจจัยให้ราษฎรรู้จักปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น สะดวกขึ้น ฉะนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่ราษฎรจะนำสุกรพันธุ์ดีมาเลี้ยงเป็นการบังฉิพ เนื่องจากมีอาชีพที่ศึกษากะทำอยู่แล้ว

ในส่วนการรักษาอนามัยบ้านเรือน ราษฎร เหล่านี้ก็ได้ปฏิบัติกันอยู่แล้ว เพราะมีเงินเป็นปัจจัยที่จะซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกมาใช้ ฉะนั้น โครงการบางโครงการ เช่น การสร้างส้วมซึม ซึ่งประสบผลสำเร็จในหมู่บ้านวังน้ำเขียว จึงไม่ประสบผลหรือก่อให้เกิดความสนใจในหมู่บ้านหนองกร่าง ประกอบกับราษฎร เป็นจำนวนไม่น้อยไม่มีปัญหาข้อขัดข้องในการประกอบอาชีพก็จะเข้ามาปรึกษาขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในส่วนกลางเลยที่เดียว มิได้ขอคำปรึกษาจากพัฒนากร เพราะคิดว่าสิ่งที่ เป็นข้อขัดข้องของตนนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกหมู่บ้านมากจนพัฒนากรอาจให้ความช่วยเหลือไม่ได้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากสภาพการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ยังเป็นเช่นนี้ ก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งภายใน (inner conflict) ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน เพราะตัวเจ้าหน้าที่เองก็ตระหนักดีว่าสิ่งที่จัดทำในหมู่บ้านมิได้มีความหมายแก่ราษฎรในหมู่บ้านนัก โครงการที่ราษฎรต้องการก็ไม่อาจจัดขึ้นได้ ทั้งราษฎรเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ตน เจ้าหน้าที่จึงเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนเกินของหมู่บ้าน สภาพเช่นนี้เป็นการทำลายกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้เขียนคิดว่าการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ควรจะเปลี่ยนวิธีการ เป็นการพัฒนาชุมชนเมืองมากกว่าในปัจจุบัน เพราะในปัจจุบันหมู่บ้านนี้ได้เจริญขึ้นมาก ทั้งในด้านกาประกอบอาชีพ การคมนาคม และฐานะความเป็นอยู่ของราษฎร โดยกลายเป็นสังคมเมืองแล้ว

แ่งงานพัฒนาชุมชนที่จัดทำอยู่ในหมู่บ้านนี้ยังคงมุ่งสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อการยังชีพของประชาชนในหมู่บ้านเป็นสำคัญ ซึ่งมีไขเป็นสิ่งที่จะสนองความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้านนี้ได้ จึงมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการ หรือมิฉะนั้นก็ย้ายเขตพัฒนาชุมชนจากหมู่บ้านนี้ไปสู่มหาชนอื่นที่ยังช่วยตนเองไม่ได้เท่านี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรมากกว่า

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลทุ่งกระพังโหม ราษฎรมีอาชีพในการทำนาและปลูกอ้อย และบางส่วนใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักปลูกพืชหมุนเวียน การทำการเพาะปลูกเช่นนี้ทำให้ราษฎรมีฐานะดีพอไม่ขัดสน แต่ไม่เค้เท่าราษฎรหมู่บ้านหนองกร่าง จากการที่ราษฎรเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตรเหมือน ๆ กัน ทำให้ราษฎร เหล่านี้มีความสนิทสนมเข้าใจ

ถึงปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาในการประกอบอาชีพขึ้นก็มักจะเป็นปัญหาาร่วมกันเกือบทั้งหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรหันหน้าเข้าช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ฉะนั้น เมื่อมีโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการเกี่ยวกับการซ่อมแซมถนน หรือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ตลอดจนการรักษานามียในบ้าน ราษฎรจึงให้ความร่วมมือบริจาคเงินสิ่งของและแรงงานตามความสามารถและความสะดวกของแต่ละคน เป็นที่น่าสังเกตว่า ราษฎรในหมู่บ้านนี้ร่วมมือในโครงการพัฒนาชุมชนด้วยการสละแรงงานมากกว่าหมู่บ้านหนองกร่าง ซึ่งมีเงินพอที่จะบริจาคเป็นเงินเพื่อจ้างแรงงานผู้อื่นทำได้

โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านนี้ตรงกับความต้องการของราษฎร เพราะส่วนมากเป็นโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพซึ่งราษฎรสนใจมาก ราษฎรให้ความสำคัญแก่โครงการต่าง ๆ และแก่พัฒนากร เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านยังไม่เกินขีดความสามารถที่รัฐจะจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือโครงการต่าง ๆ เพราะส่วนมากยังเป็นโครงการพื้นฐานที่จัดทำเพื่อให้มีชีวิตอยู่ มีใจเพื่อให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นอีก ระดับหนึ่งคือหมู่บ้านหนองกร่าง สภาพที่ราษฎรให้ความสนใจในโครงการ กระทั่งหรือวันที่จะปรับปรุง แก้ไขขอบกพรองต่าง ๆ ตามคำแนะนำของพัฒนากร ทำให้พัฒนากรมีกำลังใจที่จะขยายงานด้านอื่น ๆ เช่น การอนามัย การศึกษาให้กว้างขวาง เช่นเดียวกับโครงการส่งเสริมอาชีพซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ผู้เขียนคิดว่าวิธีการดำเนินงานเช่นนี้จะยังคงได้ผลในหมู่บ้านนี้ไปอีกระยะหนึ่ง เมื่อใดก็ตามที่ราษฎรในหมู่บ้านมีฐานะดีขึ้นมาก รายได้มีใจขึ้นอยู่กับการเพาะปลูกแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อนั้นวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ตลอดจนการวางโครงการต่าง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนไป ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขก็อาจจะเกิดปัญหาในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหนองกร่างขณะนี้

กล่าวโดยสรุป ประชาชนในหมู่บ้านทั้งสองที่เลือกศึกษานั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี สภาพหมู่บ้านมีความเจริญอย่างมาก การคมนาคมติดต่อกับโลกภายนอกสะดวก ทั้งหมู่บ้านก็ตั้งอยู่ไม่ห่างจากตัวอำเภอมากนัก ประชาชนทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่มีทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองที่ทำรายได้ให้เป็นอย่างดี การดำรงชีพจึงพ้นจากสภาพแร้นแค้น เป็นการประกอบอาชีพเพื่อการกินที่อยู่ดีแล้ว ฉะนั้น โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านจึงเป็นโครงการเสริมเพื่อให้ชาวบ้าน

มีรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย หรือเป็นโครงการที่คำนวณความสะดวกหรือยังประโยชน์แก่ประชาชนไม่มากนัก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นโครงการที่ชาวบ้านไม่ค่อยจะให้ความสนใจและเห็นความสำคัญเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับความตั้งใจที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทุ่มเทให้ การให้ความร่วมมือของราษฎรก็เป็นไปตามคำขอร้องของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเคารพนับถือเท่านั้น จึงเป็นการยากที่พัฒนาการจะสามารถจัดทำโครงการใหม่บรรลุผลดี แม้ว่าจะมีเจตนาดีและตั้งใจทำงานก็ตาม โดยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านทั้งสองควรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นการพัฒนาชุมชนแบบเมืองใหม่มากกว่าแบบชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านหนองกร่าง เพราะหมู่บ้านทั้งสองมีฐานะ เศรษฐกิจและสังคมที่พอที่จะช่วยตนเองได้ และหากยังคงใช้วิธีการพัฒนาชุมชนชนบทเช่นเดิม คอไปก็รังแต่จะก่อให้เกิดปัญหาเช่นที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหนองกร่างขณะนี้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเลย หรือเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนก่อประโยชน์ให้แก่ราษฎรที่มีความต้องการจำเป็นจริง ๆ ก็คงจะเป็นการสมควรที่จะได้มีการพิจารณายกเลิกการ เปิดเขตพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่างเสีย แล้วไปเปิดเขตพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านอื่นที่มีความก้นการ มีความยากแค้น และเฝ้าคอยความช่วยเหลือจากทางราชการในอันที่จะช่วยชี้ทาง แนะนำ หรือกระตุ้นให้รู้จักช่วยตนเอง หรือรวมตัวกันปรับปรุงท้องถิ่น และการทำมาหากินให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวนี้ยังคงมีอยู่อีกมากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย